

Юлія Косенко,

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри дошкільної освіти
Маріупольського державного
університету

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ З ПИТАНЬ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У ХХІ століття освіта України, зокрема її дошкільна та початкова ланки, увійшла, зазнаючи реформаційних змін. Кінцевим результатом реформування освітньої галузі є забезпечення неперервності освіти, а відтак, реалізація принципу наступності. Перехід від дошкільного дитинства до молодшого шкільного віку – один із найбільш відповідальних періодів у життєвому циклі людини. Його успішність зумовлена професійною компетентністю з питань наступності дошкільної та початкової освіти учителів і вихователів, яка формується під час професійного навчання в університеті.

На підставі вивчення наукових праць А. Богуш, Л. Виготського, О. Запорожця, Д. Ельконіна, О. Кононко, О. Проскури, О. Савченко та ін.), державних документів України про освіту, зміст компетентності студентів спеціальності «Дошкільна освіта» з питань наступності дошкільної та початкової освіти визначаємо за такими пріоритетними напрямками. Перший – передбачає розуміння узгодження мети освіти на дошкільному та початковому шкільному рівнях. Головною метою дошкільної освіти є створення сприятливих умов для особистісного становлення і творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності, розвитку в неї ціннісного ставлення до світу природи, культури, людей, самої себе. Мета початкової школи, в умовах сьогодення, орієнтує на формування у школярів компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві на основі впровадження нового змісту. Досягнення цієї мети заґрунтоване на дотриманні ключових принципів нового стандарту початкової загальної освіти, а саме: визнання та сприяння розвитку талантів кожної дитини; врахування цінності дитинства; забезпечення радості пізнання через дослідницьке та проєктивне навчання; поєднання здобуття знань та умінь, які готують до вирішення життєвих завдань; формування цінності і ставлення, педагогіка партнерства на основі довіри і розуміння; цікаве навчання; педагогічна свобода вчителів; гарантія батькам збереження здоров'я дитини та безпеку шкільного простору. Другий напрямок – це знання майбутніми вихователями змісту початкової освіти. Ключовими компетентностями для нової української школи визначено: спілкування державною (і рідною у разі відмінностей) та іноземними мовами; математична грамотність; компетентності в природничих науках і

технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальна і громадянська компетентності; обізнаність і здатність до самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя. Початкова школа має стати не школою заради знань, а школою заради вмінь, ставлень, цінностей. Третій напрямок – розуміння нагальності удосконалення організації виховання і навчання дітей в дошкільних навчальних закладах, у вимірі нових стандартів початкової школи.

За висновками вчених (А. Богуш, Н. Гавриш, Л. Іщенко, М. Машовець, Т. Мантула, Г. Назаренко, Т. Поніманська, О. Савченко, Н. Черепаня та ін.), розв'язання проблеми наступності у навчанні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку стає можливим за умови реалізації єдиної лінії загального розвитку дитини на етапах дошкільного та шкільного дитинства. Забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти передбачає: формування готовності дошкільників до навчання в школі; створення умов для найшвидшої адаптації дітей у школі; розвиток учнів початкової школи на основі надбань дошкільного дитинства [2; 3].

Метою статті є визначення змісту професійної компетентності майбутніх вихователів з питань наступності дошкільної та початкової освіти, шляхів її формування під час навчання у виші.

Професійну компетентність у контексті нашого дослідження розглядаємо як систему сформованих теоретичних знань і практичного досвіду з широкого кола питань наступності дошкільної та початкової освіти, що дозволить майбутнім вихователям у подальшій роботі за обраним фахом належним чином підготувати дітей до школи. З позиції компетентнісного підходу важливо забезпечити формування у студентів розуміння сутності понять «підготовки дітей до школи» і «готовність дітей дошкільного віку до навчання в школі». У педагогічній науці підготовка дітей до школи позиціонується як важлива складова забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти (А. Богуш, Т. Бондаренко, В. Кузь, Т. Мантула, Г. Назаренко, О. Савченко, Д. Струннікова, О. Чепка та ін.); як специфічний процес формування готовності дошкільників до навчання у школі (О. Богініч, Н. Гавриш, О. Кононко, Л. Лохвицька, О. Папач, В. Прокопенко, Л. Федорович та ін.) [2; 3]. На підставі аналізу наукової, навчально-методичної літератури, захищених в Україні за останні десятиріччя дисертацій, досвіду роботи вихователів та змісту професійної підготовки студентів спеціальності «Дошкільна освіта» доходимо висновку, що основними складовими означеної професійної компетентності майбутніх вихователів є: розуміння сутності базових понять проблеми, таких як «наступність», «спадкоємність», «перспективність»; знання пріоритетних напрямків, організаційно-педагогічних умов наступності дошкільної та початкової освіти; знання змісту та принципів роботи нової української початкової школи, які запроваджуються на державному рівні; знання феномену

підготовки й готовності дітей дошкільного віку до навчання у школі, показників і критеріїв її визначення. Основу професійної компетентності майбутніх вихователів складає сформоване усвідомлення своєї особистої причетності до забезпечення змістової та організаційної єдності дошкільної і початкової освіти, відповідальності за реалізацію наступності, розуміння, що наступність перших ланок неперервної освіти – це не лише узгодженість програм навчання і виховання, а й зв'язок і перспективність кожного компонента освіти, що забезпечує ефективний розвиток дитини.

З огляду на наукові дослідження, *готовність до навчання у школі* розглядаємо як інтегративну характеристику психічного розвитку дитини, яка охоплює *компоненти*, що забезпечують її успішну адаптацію до умов і вимог школи [1]. Компонентами загальної готовності дитини до школи є: мотиваційна, фізична, емоційно-вольова, розумова, соціальна. *Мотиваційна готовність* виявляється у прагненні дитини до навчання, бути школярем; у володінні елементами навчальної діяльності; у певному рівні соціального розвитку. Свідченням такої готовності є бажання дитини йти до школи і вчитися, сформованість позиції майбутнього школяра. *Фізична готовність* включає стан здоров'я, певний рівень морфо-функціональної зрілості організму, правильну тілобудову та поставу, розвиток загальної, в тому числі, і дрібної моторики, рівень рухової підготовленості та фізичних якостей, фізичну і розумову працездатність, усвідомлення власних можливостей та прагнення їх вдосконалювати, стан нервової системи – міра її збудженості і врівноваженості, сили та рухливості. *Емоційно-вольова готовність* засвідчує здатність дитини регулювати свою поведінку в різноманітних ситуаціях спілкування і спільної навчальної діяльності, виявляється у самостійності, зосередженості, готовності й умінні здійснювати необхідні вольові зусилля. Ідеться про вміння дотримуватися правил, виконувати вимоги учителя, гальмувати афективні імпульси, виявляти наполегливість у досягненні мети; уміння довести до кінця розпочату справу, навіть якщо вона не зовсім приваблива для дитини. *Розумова готовність* дитини виявляється у загальному рівні її розумового розвитку, володінні вміннями і навичками, які допоможуть вивчати передбачені програмою предмети. Це її загальна обізнаність з навколишнім світом, елементи світогляду; рівень розвитку пізнавальної діяльності та окремих пізнавальних процесів (мислення, мовлення, пам'яті, сприймання, уяви, уваги); передумови для формування навчальних умінь і загалом навчальної діяльності. *Соціальна готовність* – здатність до спілкування та спільної діяльності, до освоєння системи соціальних зв'язків та відносин в оточуючому середовищі. Це важливе новоутворення обумовлене зміною провідних видів діяльності, переходом від сюжетно-рольової гри до навчальної діяльності. Це

спроможність дитини навчатися поряд з іншими, вміти враховувати інтереси інших.

Система набутих майбутніми вихователями знань і вмінь з питань наступності дошкільної та початкової освіти, набуває своєї потужності за умови наукового супроводу їх формування. Під *науковим супроводом* розуміємо організаційно-методичне забезпечення процесу набуття студентами професійних компетентностей на засадах досягнень сучасної педагогічної науки. Науковими новаціями насамперед прикметні дисертаційні та монографічні дослідження. У масиві аналізованих нами праць виявлено різні аспекти наступності дошкільної та початкової освіти, які досліджували науковці, зокрема: організаційно-педагогічні умови забезпечення наступності в навчанні дітей (Г. Назаренко); педагогічні умови та методика забезпечення наступності в екологічному (Л. Іщенко), музичному (С. Колесников), трудовому (М. Машовець) вихованні старших дошкільників та молодших школярів, у формуванні цілісного сприйняття природи (Т. Мантула) та інші [2; 3].

За висновками нашого дослідження, готовність майбутнього вихователя до реалізації принципу наступності повинна формуватися у мотиваційно-особистісному, теоретичному та діяльнісному вимірах. Мотиваційно-особистісну готовність ми пов'язуємо з формуванням у студентів чіткого уявлення про наступність в системі неперервної освіти, зокрема між дошкільною та початковою. Теоретичний компонент означеної готовності спрямований на формування розуміння змісту наступності дошкільної та початкової освіти, знання форм і шляхів її реалізації. Діяльнісний компонент готовності характеризується набуттям студентами безпосереднього досвіду забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти, який пов'язаний з організацією підготовки дітей до школи в дошкільному навчальному закладі. Від теоретико-методичної обізнаності, компетентності випускників ВНЗ з питань наступності залежить чи буде сформована у дошкільників готовність до школи, а відтак – подальше успішне навчання дитини. Зазвичай, студенти набувають знань про наступність дошкільної та початкової освіти під час вивчення дошкільної педагогіки, фахових методик. Ефективними шляхами у формуванні професійної компетентності майбутніх вихователів в означеному проблемному полі можуть бути:

– розробка та впровадження навчального спецкурсу «Наступність дошкільної та початкової освіти», мета якого – систематизувати знання, набуті попередньо, при вивченні дисциплін фахової підготовки, трансформувати їх у практичну площину майбутньої професійної діяльності;

– залучення студентів до відкритого діалогу з питань наступності з викладачами кафедр дошкільної та початкової освіти університету,

вихователями дошкільних навчальних закладів, учителями початкових класів;

–включення до навчального плану спеціальності «Дошкільна освіта» навчальної практики «Перші дні дитини в школі».

Усвідомлене розуміння майбутніми вихователями змісту професійної компетентності з питань наступності й обрання шляхів ефективного її формування в умовах професійного навчання, дозволить молодим фахівцям забезпечити належний зв'язок між дошкільною та початковою освітою, що сприятиме успішному входженню першокласників у новий соціум й формуванню у них бажання навчатися в школі з радістю.

З прийняттям нового Закону України «Про освіту» (2017) визначився і новий вектор наукового пошуку, який ми вважаємо перспективним: зміст і форми організації підготовки дитини до школи на етапі дошкільного дитинства.

Список використаних джерел

1. Богуш А. М. Підготовка педагогічних кадрів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової освіти / А. М. Богуш // Гуманізація навчально-виховного процесу : науково-методичний збірник (Спецвипуск) / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. – С.3–8.

2. Косенко Ю. М. Проблема наступності дошкільної та початкової освіти крізь виміри наукового супроводу професійної підготовки майбутніх вихователів/ Юлія Миколаївна Косенко // Гуманізація навчально-виховного процесу: науково-методичний збірник (Спецвипуск) / за заг. ред. проф. В. І. Сипченка. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. – С. 35–43.

3. Косенко Ю. М. Наступність дошкільної і початкової освіти у науковому доробку українських учених кінця ХХ – початку ХХІ століття / Ю. М. Косенко // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – №26. – 2009. – С. 155–160.